

BYAVANDRING I LILLÅN

Av Christer Larsson, Ursviken

Sommaren kom sent 2015 och den 23 augusti var en solig och varm söndag. Men lite nervöst var det där på morgonen, åtminstone för mig. Det var jag som skulle prata till de som skulle komma till Lillån och Hembygdsföreningens årliga byavandring som detta år var förlagd till "vår by". Men frågan var; skulle det komma några?

Jag hade gjort upp med Ingrid Bergman att jag skulle möta upp "nere vid berget", vid skylten "Lillån 10". När jag anlände dit var det redan en lång rad med bilar och många människor där. Och fler bilar anslöt eftersom. Min svåger Håkan fick det till 50-60 personer när alla samlades på hans gård för att en första information. Det blev många fler än vad vi hade trott. Tveksamt om det någon gång varit så många människor samtidigt i Lillån.

Samling på Lillå 1:10. En av de ursprungliga fastigheterna. Första enskilda ägaren efter Kronan och diverse skogsbolag var Johan och Julia Larsson. Fastigheten ägs idag av Håkan Ekström som köpte den av Bror Larsson, en son till Johan och Julia.

Det var alltså jag som hade tackat ja till att ordna vandringen och den som skulle berätta om byns historia, vilka som hade bott där och hur det ser ut idag. Ett skäl att anta erbjudandet var att det skulle "tvinga" mig att göra en undersökning och en skrift kring byns historia.

Lillån delar historia med många fler byar inom Edefors m.fl. socknar vad gäller tiden för tillkomst och varför människor etablerade sig där. Tiden är andra halvan av 1800-talet och jag har en bild på omslaget till den skrift jag gjort som illustrerar vad som drev fram nybyggnaderna. Det var skogen och skogsägarnas behov av arbetskraft för avverkning och flottning som var den viktigaste drivkraften bakom etablerandet av nybyggen.

Första krononybyggaren

Landbon Erik Gustav Sundberg i Strömbacka anhåller 1844 om att få anlägga ett krononybygge i Lillån. Han är 28 år när han lämnar in sin skrivelse men det dröjer 11 år tills landshövdingen 1855 beviljar nybygget. Men det är en bror till Erik Gustav som blir den förste krononybyggaren i Lillån, Johan Petter Sundberg, född 1814. Han är gift med Johanna Elisabeth, född 1819 i Norge. Paret kommer till Sverige 1853. De fick sju barn, fyra var födda i Norge.

JP Sundberg dör den 13 augusti 1859. Traditionen säger att det sker genom drunkning under laxfiske i Lule älv vid Forsnäs. När han omkommer är hustrun gravid med deras sjunde barn, Petra Johanna, som föds drygt en månad efter faderns död. Petra Johanna blir bara ca sex månader gammal. Änkan Elisabeth Sundberg dör den 30 november 1867 ”på fattigstugan”. Vilken fattigstuga sägs inte i handlingarna men hon står fortfarande skriven i Lillån när hon dör.

Kaffepaus där en del deltagare sökte sig i skuggan. Platsen är Lillå 1:4 vars första enskilda ägare var Algon och Ida Larsson. Idag ägs fastigheten av Algons barnbarn Bengt och hans fru Elisabet Larsson. Huset i bakgrunden t.h. är den flottningsskoja som fanns nordväst om byn och som stod på fastighetens mark.

Efter JP Sundberg dröjer det till 1873 innan några är skrivna i byn. Det är Lars Johan Hansson, f. 1818 och hans hustru Laura Christina Johansdotter, f. 1823 som kommer från Buddbyn. De har med sig tre söner varav två kommer att bosätta sig hela livet i Lillån. De två är Lars GUSTAF Larsson, f. 9 april 1854 och ALFRED Larsson, f. 1858.

Gustaf och Alfred är åbor på kronans mark. En tredje åbo som är skriven i Lillån samma år, 1873, är Carl Johan (Sjörling) Karlsson och hans hustru Anna Lisa Johansdotter Engström. Det är ättlingar till dessa som 1913/14 av Bottniska

trävaruaktiebolaget köper tre av de fyra fastigheter som är grunden till den fastighetsbildning som finns.

Byavandringen hade vi lagt upp så att vi alla gick genom byn och passerade alla fastigheter utom en. Det var åtta bebodda hus när jag växte upp på 40/50-talen. Ett brann ner i slutet på 50-talet men nu finns det 13 hus inklusive de fritidshus som byggts. Ett av dem nya är åretruntboende och det finns två personer skrivna i byn numera. Alla gamla hus är fritidshus som i varierande grad används hela året.

Efter en paus och medhavt fika gick vandringen vidare för att stanna upp vid flottningsdammen som ligger längst i nordväst i byn. Dammen är byggd över Bodträskån och den första dammen byggdes i början av 1800-talet. Den som finns idag är skyddsförklarad av kulturhistoriska skäl av länsstyrelsen. Vi kan alltså skryta med ett kulturminne i Lillån!

Den som är intresserad av Lillåns historia kan hitta ett par artiklar på nätet. I Glimten 2013 har jag skrivit om några minnen från livet i byn under min uppväxt. Skriften finns på hembygdsföreningens hemsida för den intresserade. Artikelrubrikerna är: "Där vägen började", "Kvinnorna förebilder". .. http://www.edefors.se/pdfs2013/13_DAR_VAGEN_BORJADE_LILLAN.pdf

Jag har också kvar några exemplar av den skrift jag inspirerades att göra med anledning av byavandringen, "*Lillån – byn där allmän väg började*".

Vi säger tack till alla som visade intresse för Lillån och kom till byavandringen. Det var roligt att träffa alla men särskilt roligt att möta före detta klasskamrater från skoltiden i Bodträskfors och Harads. Och en stor glädje att få träffa släkt som man aldrig hade träffat tidigare.

På skylten borde det stå på detta sätt för att berätta hur det var för oss som växte upp i byn. Vägen börjar i Lillån!